

به نام خدا

ایران برای ایران

مؤلف :

سلمان خواست خدائی

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۵)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

Chaponashr.ir

chaponashr.ir

iran-journals.com

سرشناسه: خواست خدائی، سلمان، ۱۳۴۸
عنوان و نام پدیدآورگان: ایران برای ایران/ مولف: سلمان خواست خدائی
مشخصات نشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۵.
مشخصات ظاهری: ۱۷۴ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۱۲۹-۵۵۹-۳
وضعیت فهرست نویسی: فیفا
یادداشت: کتابنامه.
موضوع: ایران برای ایران - تاریخ
رده بندی کنگره: TP ۹۸۳
رده بندی دیویی: ۶۶۸/۵۵
شماره کتابشناسی ملی: ۱۴۷۸۹۶
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیفا

نام کتاب: ایران برای ایران
مولف: منصور راشدزاده
ناشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)
صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: الهام غفاری
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۵
چاپ: زبرجد
قیمت: ۳۰۰۰۰۰ تومان
فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان:
<https://chaponashr.ir/ketabresan>
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۱۲۹-۵۵۹-۳
تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵
www.chaponashr.ir

فهرست

فصل اول: درآمدی بر مفهوم همبستگی ملی و هویت ایرانی ۱۵

بازگشت به اصل: پرسش از «کیستی» ۱۵

هویت: از «من» به «ما» ۱۶

همبستگی ملی: پیمانی فراتر از تعلق ۱۷

ایران: نامی به گسترده‌گی یک تمدن ۱۷

بایستگی واکاوی بزرنگاه‌های تاریخی ۱۸

فرجام سخن ۱۹

فصل دوم: بنیادهای کهن: همبستگی قبایل آریایی و شکل‌گیری نخستین هسته‌های هویت

ایرانی (۲۰۰۰-۵۵۰ ق.م) ۲۱

سرزمین ایران: چهارراه تمدن‌ها و خاستگاه آریاییان ۲۱

کوچ آریاییان و پیوند با باشندگان بومی (۲۰۰۰-۱۵۰۰ ق.م) ۲۲

مادها: نخستین آزمون همبستگی قبایل ایرانی (۷۲۸-۵۵۰ ق.م) ۲۳

دین و فرهنگ در ایران پیش از هخامنشی ۲۴

فرجام سخن ۲۵

فصل سوم: هخامنشیان: الگوی وحدت در عین کثرت (۵۵۰-۳۳۰ ق.م) ۲۷

پیدایش کوروش بزرگ و بنیان‌گذاری شاهنشاهی (۵۵۹-۵۳۰ ق.م) ۲۷

سامانه اداری و سیاسی شاهنشاهی هخامنشی ۲۸

گاه شماری در دوره هخامنشی ۳۰

عامل‌های همبستگی در دوران هخامنشی ۳۱

۳۲.....	میراث هخامنشی برای هویت ایرانی
۳۳.....	فرجام سخن
۳۵.....	فصل چهارم: گاه شماری در ایران باستان: زمان سنجی و هویت فرهنگی
۳۵.....	جایگاه گاهشماری در پایایی هویت فرهنگی
۳۶.....	گاهشماری در ایران پیش از هخامنشی
۳۷.....	گاهشماری هخامنشی: تلفیق فرهنگ ها
۳۸.....	گاهشماری در دوره ساسانی: تثبیت و تدوین
۴۰.....	گاهشماری پس از اسلام: پایایی و دگرگونی
۴۱.....	فرجام سخن
.....	فصل پنجم: ساسانیان و احیای ایران شهر: همبستگی استراتژیک اردشیر بابکان (۲۲۴-۶۵۱ م)
۴۳.....	
۴۳.....	ایران در آستانه فروپاشی: دوران پایانی اشکانیان (۲۴۷ ق.م - ۲۲۴ م)
۴۴.....	خاستگاه اردشیر بابکان: پیوند روحانیت و سیاست (۱۸۰-۲۴۲ م)
۴۵.....	همبستگی چندوجهی اردشیر: الگویی از همبستگی استراتژیک
۴۷.....	نبرد هرمزدگان: نقطه عطف تاریخ ایران (۲۲۴ م)
۴۷.....	نگره «ایران شهر»: بازشناسی هویت ملی
۴۹.....	همبستگی دین و دولت: شالوده مشروعیت ساسانی
۵۰.....	میراث ساسانی: چهار سده شکوه و بالندگی
۵۱.....	فرجام سخن
۵۳.....	فصل ششم: یعقوب لیث صفاری و طلوع هویت ایرانی - (اسلامی ۸۶۷-۹۷۹ م)
۵۳.....	ایران در سده های نخستین اسلامی: بحران هویت (۶۵۱-۸۶۷ م)

۵۴.....	یعقوب لیث صفاری: از رویگری تا پادشاهی (۸۴۰-۸۷۹ م).....
۵۵.....	گشایش‌ها و گسترش قلمرو (۸۶۱-۸۷۹ م).....
۵۶.....	یعقوب و زنده‌سازی زبان فارسی.....
۵۷.....	میراث یعقوب لیث برای ایران.....
۵۷.....	فرجام سخن.....
فصل هفتم: در ظلمت کده مغول: ایستادگی‌های مردمی و همبستگی برای ماندن	
۵۹.....	(۱۲۱۹-۱۳۳۵ م).....
۵۹.....	تازش مغول: تاریک‌ترین برگ تاریخ ایران (۱۲۱۹-۱۲۵۸ م).....
۶۰.....	ایستادگی‌های محلی: جرقه‌های امید در دل تاریکی (۱۲۲۰-۱۳۳۵ م).....
۶۱.....	همبستگی اجتماعی: پناه‌دهی و همیاری در بحران.....
۶۲.....	نگاهداشت فرهنگ و زبان: همبستگی فرهنگی ناپیدا.....
۶۴.....	از ویرانی تا بازیابی: مغولان و ایران (۱۲۵۸-۱۳۳۵ م).....
۶۴.....	درس‌های ایستادگی مغول برای امروز.....
۶۵.....	فرجام سخن.....
فصل هشتم: خیزش سربداران: نخستین فرمانروایی مردمی ایران (۱۳۸۱-۱۳۳۷ م)....	
۶۷.....	زمینه‌های تاریخی خیزش سربداران.....
۶۸.....	ریشه‌های نام سربداران: شعار کرامت.....
۶۹.....	رهبران و گام‌های خیزش.....
۷۰.....	ویژگی‌های فرمانروایی سربداران.....
۷۱.....	دستاوردهای سربداران.....
۷۱.....	فرجام سخن.....

فصل نهم: نقش ترکان در هویت ایرانی: از غزنویان تا تیموریان (۹۶۲-۱۵۰۱ م)..... ۷۳

درآمدن ترکان به فلات ایران ۷۳

غزنویان: نخستین فرمانروایی ترک در ایران (۹۶۲-۱۱۸۶ م) ۷۴

سلجوقیان: اوج گیری تمدن ایرانی در سایه ترکان (۱۰۳۷-۱۱۹۴ م) ۷۵

خدمات فرهنگی ترکان به ایران ۷۶

اثر گذاری دوسویه ترکان و ایرانیان بر هویت ملی ۷۷

مغولان و تیموریان: دنباله سنت پشتیبانی از فرهنگ ایرانی (۱۲۵۶-۱۵۰۷ م) ۷۸

فرجام سخن ۷۹

فصل دهم: بازپیدایی ایران: صفویه و شکل گیری هویت ملی-مذهبی (۱۵۰۱-۱۷۲۲ م)..... ۸۱

ایران در آستانه صفویه: تفرقه و نیاز به همبستگی ۸۱

خاندان صفوی: از تصوف تا سیاست ۸۲

قزلباشان: همبستگی قبایل ترکمان شیعه ۸۳

اعلام تشیع به عنوان کیش رسمی: کاری انقلابی (۱۵۰۱ م) ۸۴

شاه اسماعیل و نمادهای هویت ایرانی ۸۵

دستاوردهای صفویان برای ایران ۸۶

فرجام سخن ۸۷

فصل یازدهم: دیوار سترگ فرهنگی: سرزمین میانی و هویت متمایز ایرانی ۸۹

چیستی «دیوار سترگ فرهنگی» ۸۹

خلیج فارس: پهنه رویارویی دو فرهنگ ۹۰

نگره «سرزمین میانی» ۹۱

تشیع و هویت متمایز ایرانی ۹۲

نمادنگاشت و «هستی‌شناسی» ایران	۹۲
فرجام سخن	۹۴
فصل دوازدهم: نهضت تنباکو: نخستین پیروزی ملت ایران بر چیرگی طلبی بیگانگان	
(۱۸۹۲-۱۸۹۱ م)	۹۵
زمینه‌های تاریخی نهضت تنباکو	۹۵
درون‌مایه امتیازنامه و واکنش مردم	۹۶
نقش روحانیت در رهبری نهضت	۹۷
همبستگی ملی در نهضت تنباکو	۹۸
پیروزی نهضت و لغو امتیاز (۱۸۹۲ م)	۹۸
فرجام سخن	۹۹
فصل سیزدهم: انقلاب مشروطه: همبستگی بی‌مانند در راه آزادی و قانون (۱۹۱۱-۱۹۰۵ م)	
.....	۱۰۱
ایران در آستانه مشروطه: بحران ژرف	۱۰۱
همبستگی بی‌مانند: نیروهای اجتماعی در مشروطه	۱۰۲
مشروطه و هویت ایرانی	۱۰۳
دستاوردها و ناکامی‌های مشروطه	۱۰۴
فرجام سخن	۱۰۵
فصل چهاردهم: نهضت ملی شدن نفت: اوج ستیزهای ضدچیرگی طلبی (۱۹۵۳-۱۹۵۱ م)	
.....	۱۰۷
نفت و نفوذ چیرگی طلبان در ایران	۱۰۷
کوشش‌های نخستین برای ملی کردن نفت	۱۰۸

۱۰۸	تصویب قانون ملی شدن نفت (۲۹ اسفند ۱۳۲۹ ش / ۲۰ مارس ۱۹۵۱ م).....
۱۰۹	نقش دکتر مصدق در نهضت
۱۱۰	نقش روحانیت و آیت الله کاشانی
۱۱۰	کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ (۱۹ اوت ۱۹۵۳ م) و شکست نهضت
۱۱۱	فرجام سخن
۱۱۳	فصل پانزدهم: دفاع مقدس: حماسه همبستگی اقوام و مذاهب (۱۹۸۰- ۱۹۸۸ م)
۱۱۳	انقلاب اسلامی و تهدید هستی سوز نوین
۱۱۴	ابعاد همبستگی ملی در دفاع مقدس
۱۱۶	نمادهای همبستگی در دفاع مقدس
۱۱۷	نقش تهدید بیگانه در همبستگی ملی
۱۱۷	دستاوردهای دفاع مقدس برای ایران
۱۱۸	دفاع مقدس و هویت ایرانی
۱۱۸	فرجام سخن
۱۲۱	فصل شانزدهم: مؤلفه های همگرایی: واکاوی عناصر سازنده همبستگی ملی
۱۲۱	درآمدی بر مؤلفه های همگرایی ملی
۱۲۱	اشتراک در لایه های بخش مرکزی
۱۲۲	ریشه تاریخی مشترک
۱۲۲	فرهنگ مشترک ملی
۱۲۳	مفاخر ملی
۱۲۳	دین و مذهب

آرمان سیاسی مشترک	۱۲۴
نمادهای ملی	۱۲۴
چیرگی فرمانروایی مرکزی	۱۲۴
تهدیدهای بیگانه	۱۲۵
فرجام سخن	۱۲۶
فصل هفدهم: ایران و همسایگان: چالش‌های مرزی و یکپارچگی ارضی (۱۸۱۳-۱۹۷۵ م)	
.....	۱۲۷
ایران در سده نوزدهم: میان دو ابرنیرو	۱۲۷
پیمان‌های گلستان و ترکمنچای: از دست رفتن قفقاز (۱۸۱۳ و ۱۸۲۸ م)	۱۲۷
رقابت بریتانیا و روسیه در خاور ایران	۱۲۸
مرزهای باختری و داستان شط العرب	۱۲۹
پاسخ قاطع ایران: گذر کشتی‌های ایرانی با درفش (اردیبهشت ۱۳۴۸ / آوریل ۱۹۶۹ م)	۱۲۹
خلیج فارس: پهنه رقابت و پدافند از فرمانروایی	۱۳۰
سیاست «فارسی‌زدایی» بریتانیا از خلیج فارس	۱۳۱
واکنش ایران: حاج میرزا آغاسی و پدافند از جزایر (۱۸۴۰ م)	۱۳۱
کوشش‌های میرزا آقاخان نوری در بندرعباس و هرات (۱۸۵۶-۱۸۵۷ م)	۱۳۲
خوزستان و شیخ خزعل: تهدید دیگر (اوایل سده بیستم)	۱۳۲
بازیابی جزایر ایرانی در سده بیستم	۱۳۳
عملیات بازپس‌گیری جزایر تنب و ابوموسی (۹ آذر ۱۳۵۰ / ۳۰ نوامبر ۱۹۷۱ م)	۱۳۳
چالش‌های پایدار و افق‌های نوین در پیوندهای همسایگی	۱۳۳
فرجام سخن	۱۳۶

فصل هجدهم: زبان پارسی: ستون خیمه هویت ایرانی..... ۱۳۷

زبان پارسی و پیوستگی هویت ملی..... ۱۳۷

نقش یعقوب لیث صفاری در زنده‌سازی زبان پارسی (۸۶۱-۸۷۹ م)..... ۱۳۸

فردوسی و شاهنامه: حماسه ملی ایران (۹۷۷-۱۰۱۰ م)..... ۱۳۸

زبان پارسی در روزگار ترکان و مغولان (سده ۱۰-۱۴ م)..... ۱۳۹

گسترش زبان پارسی در شبه قاره هند و آسیای میانه..... ۱۴۰

زبان پارسی در روزگار صفوی و پس از آن (۱۵۰۱-۱۹۲۵ م)..... ۱۴۰

نقش شاعران و ادیبان در نگاهداشت زبان پارسی..... ۱۴۱

زبان پارسی و همبستگی ملی در روزگار معاصر..... ۱۴۱

فرجام سخن..... ۱۴۲

فصل نوزدهم: نوروز و آیین‌های باستانی: پدیدار شدن همبستگی فرهنگی..... ۱۴۳

نوروز: کهن‌ترین جشن ملی ایرانیان..... ۱۴۳

نوروز در اساطیر و تاریخ ایران..... ۱۴۴

پیوستگی نوروز پس از اسلام..... ۱۴۴

آیین‌های نوروزی و همبستگی ملی..... ۱۴۵

نوروز در میان اقوام ایرانی..... ۱۴۶

نوروز در روزگار معاصر..... ۱۴۶

دیگر آیین‌های باستانی و نقش آن‌ها در همبستگی ملی..... ۱۴۶

فرجام سخن..... ۱۴۷

فصل بیستم: اقوام ایرانی: وحدت در عین خصوصیات متفاوت..... ۱۴۹

ایران: سرزمین اقوام گوناگون..... ۱۴۹

ریشه‌های تاریخی گونه‌گونی قومی در ایران ۱۵۰

همبستگی در عین کثرت: الگوی ایرانی همزیستی ۱۵۱

حلقه‌های همگرایی اقوام ۱۵۳

نقش دولت‌های ایرانی در نگاهداشت همبستگی اقوام ۱۵۵

فرجام سخن ۱۵۶

فصل بیست و یک: سازوکارهای مردم‌سالاری و آینده ایران: از مشروطه تا جمهوری

اسلامی ۱۵۷

بیداری ملی و گسترش خواندن و نوشتن ۱۵۷

سال‌های ۱۳۲۰ تا ۱۳۳۲ (۱۹۴۱-۱۹۵۳ م): آزمون دموکراسی یا کوشش برای آن؟ ۱۵۸

سازوکارهای بایسته برای گسترش دموکراسی ۱۵۹

گفت‌وگوی سیاسی در ایران امروز ۱۶۰

نقش تهدیدهای بیگانه در همبستگی ملی معاصر ۱۶۰

چشم‌انداز آینده: دموکراسی بومی ایرانی ۱۶۱

فرجام سخن ۱۶۲

فصل بیست دوم: چالش‌های فراروی همبستگی ملی در ایران معاصر ۱۶۳

جهانی‌شدن و چالش هویت ۱۶۳

چالش‌های سامانه اداری و آموزشی ۱۶۴

تهدیدهای بیگانه و یکپارچگی سرزمینی ۱۶۴

چالش‌های درونی: ناسازگاری‌های قومی و مذهبی ۱۶۵

چالش‌های اقتصادی و اجتماعی ۱۶۵

چالش‌های فرهنگی: تازش فرهنگی و جنگ روایت‌ها ۱۶۶

فرصت‌های پیش روی همبستگی ملی ۱۶۶

فرجام سخن ۱۶۷

همبستگی ملی ایران در بزنگاه‌های تاریخی

«ما برای آنکه ایران خانه خوبان شود، خون دل‌ها خورده‌ایم»

ایرانیان همواره در طول تاریخ علاوه بر پایداری و مقاومت نظامی در برابر هجوم بیگانگان، حتی در مواقعی که به علل گوناگون توانایی ایستادگی مستقیم در برابر اشغالگران را نداشته‌اند، مقاومت خود را به اشکال دیگری به نمایش می‌گذاشتند. برای نمونه، بعد از حمله سراسری سپاه اسکندر مقدونی به این سرزمین کهن در سال ۳۳۰ پیش از میلاد، پیدایش حماسه هویت ملی ایرانیان نمود یافت؛ این حماسه در واقع نوعی مقاومت فرهنگی و روانی در برابر یورش بیگانگان بود. وضعیت مشابهی را پس از حمله اعراب در سده هفتم میلادی مشاهده می‌کنیم که این دوره با خلق شاهنامه فردوسی در اوایل سده پنجم هجری (حدود ۱۰۱۰ میلادی) به عنوان نمونه‌ای برجسته از حماسه ملی، واکنش فرهنگی ایرانیان به اشغالگری نمایان می‌شود. بنابراین در مواجهه با تهاجمات بیگانگان، ایرانیان نه تنها از نظر سیاسی بلکه از نظر فرهنگی واکنش نشان دادند که این واکنش‌ها، همراه با وحدت و همبستگی، نقش بسیار مهمی در حفظ و شکل‌گیری سرزمین ایران و هویت ملی این ملت بزرگ ایفاء کرده‌اند.

در اساطیر ایرانی، سرزمین ایران همواره در مرکز جهان قرار داشته است. بر اساس دیدگاه اساطیری که جهان را به هفت اقلیم تقسیم می‌کرد، بهترین و خوش‌آب‌وهواترین اقلیم به ایران اختصاص داشت. بنابراین ایران همواره به عنوان سرزمینی کامل و ممتاز از نظر جغرافیایی، فرهنگی و طبیعی تصور می‌شد و این تصور نقش مهمی در شکل‌گیری هویت ملی و فرهنگی ایرانیان داشته است.

تاب‌آوری تاریخی ایرانیان، سرمایه‌ای بسیار ارزشمند و بنیادین برای ملت ما به شمار می‌رود. این تاب‌آوری در مواجهه با مشکلات، هجوم بیگانگان و بلایای طبیعی، نقش مهمی در تداوم و حفظ زندگی و هویت فرهنگی ایرانی داشته است.

به عبارت دیگر، هر گاه به تاب‌آوری تاریخی خود توجه کنیم، شاهد خلق آثار هنری و فرهنگی برجسته‌ای خواهیم بود که نقش اساسی در تحکیم هویت ملی ایرانی دارد. این آثار فرهنگی و

هنری نه تنها بازتاب مقاومت گذشتگان ما هستند، بلکه امروز می‌توانند در تقویت هویت ملی و فرهنگی کشور نقش مهم و تعیین‌کننده‌ای داشته باشند.

در طول تاریخ، هرگاه سرزمین ما با شرایط بحرانی و به ویژه هجوم بیگانگان مواجه شده است، مباحث و روایت‌های مربوط به ایران و هویت ایرانی برجسته‌تر و پررنگ‌تر شده‌اند. ما همواره باید نگاهمان به هویت ملی به عنوان یک فرصت نجات‌بخش باشد، نه خدایی‌نکرده گاهی به عنوان تهدید. برای نمونه، پس از حمله اسکندر مقدونی (۳۳۰ ق.م)، اعراب (۶۵۱ م)، مغولان (۱۲۱۹ م) و... اهمیت مباحث هویتی و فرهنگی ایران به شکل قابل توجهی افزایش یافت. همچنین در دوران‌های بعدی (تهاجم رژیم بعث عراق در ۱۳۵۹ ش، تجاوز رژیم صهیونیستی در جنگ ۱۲ روزه) توجه به مباحث مربوط به ایران و هویت ملی بار دیگر شدت یافته است. این روند نشان‌دهنده نقش مهم بحران‌ها و فشارهای خارجی در تقویت و برجسته‌سازی مفاهیم مرتبط با ایران است.

اما با توجه به موارد ذکر شده، نیاز امروز ما شناخت دقیق هویت ایرانی است. برای فهم این هویت باید به چند عامل کلیدی توجه داشت. نخستین عامل، تمدن کهن این سرزمین و عامل فرهنگی است که در آن زبان فارسی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. زبانی که بیش از هزار سال است ادبیاتی سترگ و گسترده را در سطح جهان ایجاد کرده است. همچنین اقوام گوناگون و ادیان ایرانی که توانسته‌اند در کنار یکدیگر با حفظ کرامت انسانی و مدارا زندگی کنند و همزیستی مسالمت‌آمیز داشته باشند، نقش مهمی در شکل‌دهی به هویت فرهنگی ایران ایفا کرده‌اند. این اندیشه‌های ایرانی که در اساطیر و ادبیات ملی ما برجسته شده‌اند، اساس فرهنگ و هویت ایرانی را تشکیل می‌دهند که برای حفظ و مانایی ایران، بایستی نه مقطعی و شعاری بلکه به شکل واقعی و عملی به آن باور داشته باشیم و در کنار ارزش‌های انسانی و اسلامی از ایران و ایرانی حراست و پاسداری نماییم.

تقدیم به همه عزیزانی که به ایران و ایرانی بودن خود افتخار می‌کنند.

سلمان خواست خدایی

فصل اول

در آمدی بر مفهوم همبستگی ملی و هویت ایرانی

بازگشت به اصل: پرسش از «کیستی»

هر کوششی برای بازسازی هویت، چه برای یک تن و چه برای یک ملت، یک جور «بازگشت به خانه» است. بازگشت به همان جایی که «خود» در آن شکل گرفته. این بازگشت، پاسخی است به آن پرسش ازلی و ابدی آدمی: «من کیستم؟». این پرسش، شاید ساده به نظر برسد، ولی ریشه‌اش در ژرف‌ترین نیاز روحی آدمی فرو رفته است؛ نیازی که گاه حتی از گرسنگی و تشنگی هم جان‌سوزتر می‌شود. آدمی نمی‌تواند در برزخ «ناشناختگی» زندگی کند. او باید بداند به کجا تعلق دارد، ریشه‌اش در کدام خاک است و خاطراتش با کدام قصه‌ها گره خورده.

در سنت فکری ما، مولانا این پرسش و این دورافتادگی از اصل را چنان باشکوه به تصویر کشیده که گویی سوز دل تمام آوارگان تاریخ در نیش پیچیده:

بشنو از نی چون حکایت می‌کند

وز جدایی‌ها شکایت می‌کند

کز نیستان تا مرا ببریده‌اند

از نفیرم مرد و زن نالیده‌اند

هر کسی از ظن خود شد یار من

از درون من نجست اسرار من

هر کسی کو دور ماند از اصل خویش